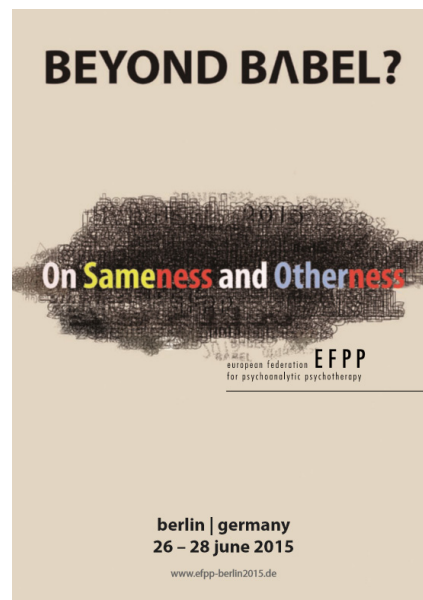

Brief Report
Konferensrapport

Rebecca Metzger och Emilie Tamm
Stockholm

Bortom Babel i Berlin

I slutet av juni månad 2015 ägde konferensen *Beyond Babel? On Sameness and Otherness* rum i Berlin. Konferensen som varade i tre dagar anordnades av EFPP, European Federation for Psychoanalytic Psychotherapy.

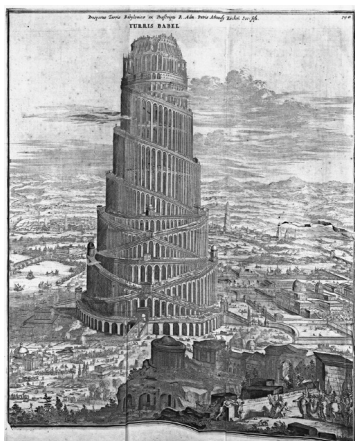
Temat för konferensen anspelar på historien om Babels torn, såsom det berättas om i Gamla Testamentet, Första Moseboken, i vilken likhet mellan människorna övergick till "annanhet" i samband med att de förlorade det mytiska tillståndet att tala samma språk. Texten berättar hur människorna i området Shinar byggde ett torn som de önskade skulle nå ända upp till himlen i syfte att deras namn skulle bli vida känt för omvärlden. På så sätt skulle de hålla sig samman och undvika att skingras ut över världen. Då bestraffade Gud dem för sin måttlöshet och sitt övermod genom förskingring och språkförbistring. Berättelsen kan vara värd att begrunda utifrån tankar om terapeutiskt arbete, hur vi når varandra, våra föreställningar om vad det är vi förstår och hur detta uppfattas av den andre. Det kan vara förföriskt att tro att förståel-

sen finns mellan oss och den andre, kanske särskilt när språket är gemensamt och orden till synes har samma betydelse. Kan det i själva verket vara just då som vi riskerar att snubbla över vår egen längtan efter *sameness*, "likhet", och missar den *otherness*, "annanhet", som alltid finns hos den andre. Ett aktivt tänkande kring annanheten kan bli en påminnelse om värdet i ett icke-vetande förhållningssätt, vikten av nyfikenhet och ständig strävan efter förståelse i samspel med den andre.

Konferensen i Berlin var välbesökt och samlade deltagare från olika delar av Europa samt från Israel. Utifrån konferensens struktur och organisation kunde man som besökare med lätthet navigera mellan de olika programpunkter som lockade mest under konferensdagarna. Varje konferensdag hölls en samlande plenarföreläsning som sedan följdes

av möjligheten att delta i en diskussionsgrupp. Diskussionsgrupperna leddes av två samtalsledare och var tänkta att utgöra en plats att dela tankar och associationer som väckts under föreläsningen. Ytterligare en funktion med grupperna var att fungera som ett forum för en grupprocess att utvecklas under konferensdagarna. Av de många föreläsningar som hölls under konferensen kommer vi att välja att nämna några ord om de presentationer som vi fann särskilt intressanta.

Den italienske psykoanalytikern Stefano Bolognini inledde konferensen med sin föreläsning *In Between Sameness and Otherness. The analyst's words in intersubjective dialogue*. Som vi förstod föreläsningen ville Bolognini beskriva olika ögonblick i den psykoanalytiska processen där intersubjektiviteten och känslan av ömsesidighet var extra fruktbar, och därför förde den analytiska processen framåt. Bolognini valde att kalla sådana skeenden för *the cat flap*, "kattluckan", där patientens inre förmedvetna hade ett öppet flöde i relation till analytikern. Det förutsatte en trygg arbetsallians och att patienten kunde vila i, och räkna med, att det som kom tillbaka från

analytikern var tillräckligt gott och smältbart. Vidare beskrev Bolognini fem vanliga interventioner som han som analytiker använde för att bibehålla öppenheten i patientens inre förmedvetna, för att så småningom närma sig patientens omedvetna och mer svårbehandlade material. Dessa tekniker var klarifikationsinriktade frågor som till exempel "hur då?", generalisering genom att påståenden som "man kan tänka sig ...", användandet av ett hummande "mmm", upprepning av patientens egna ord samt interventioner där analytikern använde ordet "vi" för att patientens problem är möjliga att känna igen för oss alla. Som konferensens inledande föreläsare öppnade Bolognini upp för en fortsatt diskussion kring kommunikation och hur vi som människor kan mötas i gemensam förståelse genom att ha våra "kattluckor" öppna och förberedda för intersubjektivitet.

Utöver det gedigna antalet mindre föreläsningar och presentationer som hölls kunde besökaren

delta i så kallade *Social Dream Matrix*. Under dessa gruppssessioner utgick man från tankar om möjligheten att, via social dialog och reflektion i grupp, undersöka det som den brittiske psykoanalytikern Christopher Bollas benämnt som *the unthought known*. Begreppet beskriver det som tidigare på ett vis varit känt, men förmedlats till oss som spädbarn genom handling snarare än via tänkandet. Således har detta material blivit otillgängligt och därför inte möjligt att tänka kring. *Social Dream Matrix* innebar alltså en möjlighet att tillsammans med andra deltagare, under ledning av Gila Ofer och Joanna Skowronska, undersöka det "otänkt kända" genom att reflektera över drömmar och vad dessa kan avslöja om den delade kontexten i varandet; socialt, politiskt och mellanmänniskt. I *Social Dream Matrix* ligger fokus på den dröm som presenteras, inte på drömmaren i sig. Det är drömmen som blir utgångspunkten för en gemensam strävan efter ett omvandlande tänkande kring aktuella sociala ämnen. En tanke kring processen under en *Social Dream Matrix* är att möjligheten att upptäcka sanningen finns genom att just överge försöken att finna den.

Från Pisa närvarade den italienska psykoanalytikern Simona Nissim som presenterade sitt arbete *Envy in Childhood versus Admiring Appreciation: Are theories timeless?* Nissim intresserade sig för avund under utvecklandet av den tidiga mor-barnrelationen, och för avundens betydelse under barndomen generellt. Nissim belyste med hjälp av tre vinjetter att det inte är själva känslan av avund som ligger till grund för svårigheterna i samspel och relation, utan snarare att avund inte upplevs som avund. I vinjetterna, som berörde en spädbarnsobservation och utdrag från två barnpsykoterapeutiska processer, visade hon hur svårigheterna i samspelet således gick att förstå utifrån de psykologiska försvaren mot att uppleva känslor av avund.

Cristina Alarasanu, psykoanalytiskt orienterad familjeterapeut från Bukarest, Rumänien, presenterade ett intressant arbete hon gjort tillsammans med sin kollega Anca Munteanu Ganciu. Arbetet som presenterades, *Birds of a feather flock together. Traces of a phantom link and the construction of re-composed families*, utgick från att det innehåll som överförs från generation till generation inom en släkt blir en del av familjens narrativ. I alla familjer finns svåra händelser och relationella trauman som inte kan avslöjas eller talas om på grund av bristen

på psykisk representation. Alarasanu beskrev hur händelser som skapat känslor av skam, sorg eller brutal separation lämnar spår som kan skapa våldsamhet i olika former. Dessa typer av händelser utgör den negativa överföringen som beskrevs flyta fram i en släkt som något otillgänglig och inlåst. I presentationen benämndes en variant av den negativa överföringen som den fantomlänk som någon i en familj kan bli bärare av. Fantomlänken kännetecknas av starka känslor som hat, ilska och rädsla. Bäraren av denna länk beskrevs som hemsökt av närvaron av en frånvarande person, den som inte givits någon plats, inte haft ett språk eller som aldrig beskrivits inom familjen. Fokus i det terapeutiska arbetet som presenterades i form av fallbeskrivningar låg på att skapa vägar för förändring. Detta både i den existerande familjens länkar och i dess omedvetna psykiska fält. Alarasanu visade i sin presentation hur den terapeutiska insatsen kunde utgöra en hårbärgerande funktion för den negativa överföringen och bli en hjälp för familjen att stärka förmågan att berätta, skapa förutsättningar för läkning och lägga det förgångna till rätta för att ge plats åt framtiden.

Ytterligare en föreläsning med ett viktigt flergenerationsperspektiv handlade om familjeterapeutiskt behandling vid anorexia nervosa, *Psychoanalytic oriented family therapy in anorexia nervosa. Conceptual considerations and case example*. Den presenterades av Gunter Reich och Antje von Boetticher från Göttingen, Tyskland. Föreläsarna började med att beskriva ett antal faktorer som ofta ingår när en familjemedlem insjuknar i anorexia. De betonade att dessa faktorer inte är självständiga förklaringar till anorexin, men att de ofta förekommer parallellt. De centrala faktorerna handlade om att familjen redan hade en ohälsosam relation till mat och hälsa och att föräldrarna hade svårigheter att förhålla sig till ungdomens frigörelse, i kombination med ett familjesystem som ofta var slutet med få kontakter utanför familjen. Dessutom handlade det om svårigheter med affektreglering i kombination med låg förmåga till hårbärgering, samt låg tolerans för negativt färgade känslor. En faktor som även ansågs påverka familjedynamiken negativt var föräldrarnas strävan efter prestationsorienterade, identitetsskapande aktiviteter där egenskaper som kontroll och självbehärskning stod i centrum. I föreläsningen beskrevs att dessa faktorer går åt båda hållen. Föräldrarna lägger sitt raster

på familjedynamiken, och ungdomens egen upplevelse av ”så här gör vi i den här familjen” bidrar till ett vidmakthållande av det dysfunktionella. Det vill säga patientens bild och egna medverkan i familjen får bli modell för hur familjedynamiken upplevs för just den här patienten. Behandlingen fokuserade sedan på barnets/ungdomens situation i nuet och man undvek att ge förklaringsmodeller som kunde öka föräldrarnas känslor av skuld och skam. Snarare syftade behandlingen till att stabilisera och stötta patient och nätverk i nuet. I behandlingen arbetade man efter en väl etablerad modell där patientens vikt först stabiliseras. Först därefter arbetar man aktivt med flergenerationsrelationer i familjen, inklusive konflikter kring ätandet och övrig samvaro. Först när familjesystemet fungerade mer hållande kring patienten var individuell behandling aktuell. I sitt fall exempel illustrerade Reich och Boetticher på ett intressant sätt hur exempelvis en läsning mellan mamma och mormor bidrog till att patienten var kvar i en ätstörning, och att det mest verksamma för den här patientens möjligheter till tillfrisknande och utveckling var att arbeta terapeutiskt med mammans och mormoderns konflikt. Flickan hade blivit en medlare mellan de två äldre kvinnorna och hindrades därmed i sin egen utveckling. Föreläsningen bidrog till en viktig påminnelse om familjesystemets centrala plats i terapirummet och hur ungdomar ofta blir symtombärare för flera generationers trauman och svårigheter.

Sammanfattningsvis innebar ett deltagande i konferensen en möjlighet att utbyta tankar och erfarenheter med kollegor från olika länder som alla arbetar utifrån sina förutsättningar och kulturer. Vi slogs av en viss känsla av gemenskap i vår strävan att arbeta utifrån psykodynamiska tankar och teorier. På samma gång kunde vi uppleva hur olika vårt terapeutiska arbete kunde manifesteras. Efter att ha tillbringat tre dagar på konferensen med dess fokus på olika aspekter av kommunikation, och vikten av att överbrygga och närma sig den andre, åkte vi ändå därifrån med en känsla av vilken utmaning det är att nå fram och skapa gemenskap förståelse. Konferensen öppnades till exempel med en välkomstföreläsning på tyska, vilket gjorde det svårt för många utländska deltagare att ta till sig innehållet. Som åhörare på föreläsningarna och seminarierna slogs vi även av den pedagogiskt svårsmälta form för hur materialet presenterades.

Många av föreläsarna presenterade allt sitt material genom att läsa innantill, vilket tycktes vara den gängse formen under konferensen. En ytterligare aspekt av utmaningen i gemensam förståelse synliggjordes vid vårt första diskussionsgruppsstillfälle, där Bolognini's begrepp "kattluckan" fick nästan lika många tolkningar som deltagare i gruppen. Det blev ett intressant exempel på hur vi alla befinner oss i förskingring, men också i en strävan efter att skapa samförstånd och ett gemensamt språk. Längtan efter ett gemensamt urspråk är kanske en dröm vi alla bär på, både som patienter och som terapeuter, en dröm om att bli förstådda och att kunna förstå den andre.

Rebecca Metzger

leg psykolog, leg psykoterapeut
Privatmottagning

rebecca-metzger@hotmail.com

Emilie Tamm

socionom, leg psykoterapeut
Ericastiftelsen

emilie.tamm@ericastiftelsen.se